

LATVIJAS REPUBLIKAS LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA

Skolas iela 28, Rīga, LV-1331 • Tālrunis: 7021600 • Fakss: 7276445 • E-pasts: lm@lm.gov.lv

Nr. _____

APSTIPRINĀTS:

_____ R.Beinarovičs
(valsts sekretārs)

06.03.2008.

VADLĪNIJAS ES FONDU PROJEKTU IESNIEGUMU **IESNIEDZĒJIEM** PAR HORIZONTĀLĀS PRIORITĀTES „VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS” IEVĒROŠANU ES FONDU PROJEKTOS

VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS ir viena no Eiropas Savienības (ES) izvirzītajām prasībām un viena no sešām¹ horizontālajām prioritātēm, kas jāievēro, lai sekmīgi apgūtu ES struktūrfondu līdzekļus un īstenotu ES struktūrfondu līdzfinansētos projektus. Par horizontālās politikas VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS koordināciju 2007.-2013.gada plānošanas periodā ir atbildīga Labklājības ministrija.

VIENLĪDZĪGU IESPĒJU horizontālās politikas mērķis ir radīt ikvienam sabiedrības loceklim iespēju aktīvi piedalīties sabiedriskās, politiskās un ekonomiskās aktivitātēs, saņemot indivīdam nepieciešamos pakalpojumus, preces un informāciju, un personas dzimums, vecums un invaliditāte nebūs šķērslis neatkarīgai un pilnvērtīgai līdzdalībai visās dzīves jomās.

ES fondu kontekstā jēdziens VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS ietver dzimumu līdztiesības, invaliditātes un novecošanās aspektus² un balstās uz 3 pamatvirzieniem:

👉 ikvienam sabiedrības loceklim (neatkarīgi no dzimuma, invaliditātes veida, vecuma un citiem faktoriem) ir jānodrošina iespēja saņemt vienādus pakalpojumus, preces, palīdzību un informāciju;

¹ Valsts Stratēģiskajā ietvardokumentā (VSID), kurš nosaka ES fondu apguves stratēģiju 2007.-2013. gadiem, ir izvirzītas sešas horizontālās prioritātes: (1) *Teritorijas līdzsvarota attīstība*, (2) *Makroekonomiskā stabilitāte*, (3) *Vienādas iespējas*, (4) *Rīgas starptautiskā konkurētspēja*, (5) *Ilgspējīga attīstība*, (6) *Informācijas sabiedrība*.

² 2007.gada 26.jūnija MK noteikumu Nr. 419 „Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu” 3.1.punkts.

☞ ikvienam sabiedrības loceklim ir jābūt iespējai aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē pat tad, ja tas prasa apkārtējo sabiedrības locekļu pretimnākšanu un vides pielāgošanu;

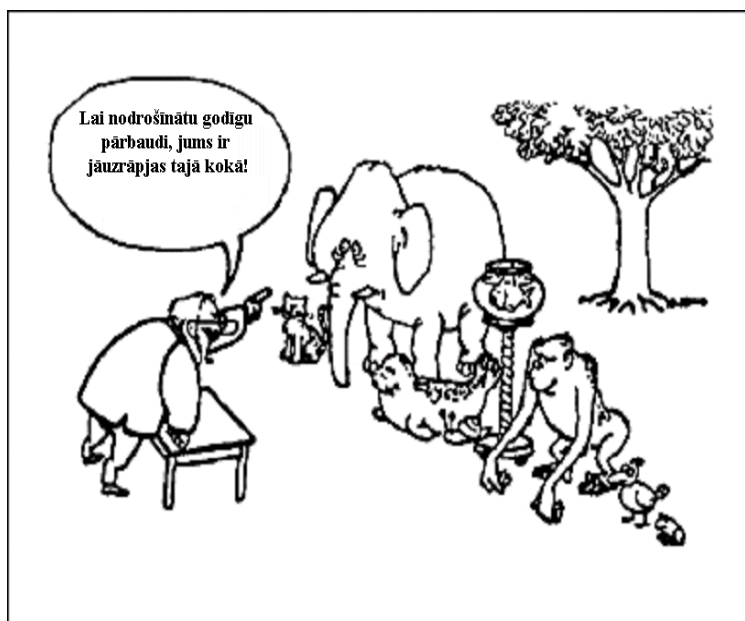
☞ ikvienam sabiedrības loceklim ir jābūt vienlīdzīgām iespējām izglītības jomā, darba tirgū, sabiedrībā un dzīvē kopumā.

Šīm vadlīnijām ir ieteikuma raksturs un tās palīdzēs izprast, kā Jūsu projekts var dot ieguldījumu VIENLĪDZĪGU IESPĒJU nodrošināšanā, uzlabojot sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu³ situāciju, un veicinot sabiedrības labklājību kopumā, kā arī iegūt augstāku punktu skaitu projekta vērtēšanā.

1. KAS IR VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS?

VIENLĪDZĪGU IESPĒJU nodrošināšana nozīmē tādu pasākumu īstenošanu, kas nelabvēlīgākā situācijā esošām sabiedrības grupām palīdz „nostāties uz viena pakāpiena” ar līdzcilvēkiem, t.i., tiek ņemtas vērā atšķirības starp dažādām sociālām grupām un to vajadzībām, kā arī tiek radīti priekšnosacījumi šo vajadzību apmierināšanai.

Latvijā visiem cilvēkiem ir garantētas vienlīdzīgas tiesības, - kā to nosaka Satversme un citi tiesību akti. Tomēr formāla vienlīdzīgu tiesību piešķiršana nenozīmē to, ka visiem cilvēkiem tās iespējams izmantot dzīvē. Tas ir tāpēc, ka vienlīdzīgu tiesību izmantošanai nereti ir nepieciešami papildus resursi – finanšu līdzekļi, laiks, informācija, u.c., kas visiem cilvēkiem nav pieejami vienādā apmērā. Šo pretrunu starp formāli garantētajām tiesībām un reālajām iespējām labāk izprast palīdz attēls⁴.

³ Daudzbērnu un nepilnās ģimenes, invalīdi, pirmspensijas un pensijas vecuma cilvēki, sociālā riska bērni un jaunieši (no nelabvēlīgām ģimenēm, ar funkcionāliem traucējumiem, etnisko minoritāšu (galvenokārt romu) bērni, no ieslodzījuma vietām atbrīvotie, bērni bāreņi, bijušie bērnunama audzēkņi, jaunieši-bezdarbnieki, ar dažāda veida atkarībām u.c.), bezdarbnieki (īpaši ilgstošie bezdarbnieki), bezpajumtnieki, no ieslodzījuma vietām atbrīvotās personas, etniskās minoritātes (īpaši romi) un cilvēktirdzniecības upuri (saskaņā ar Nacionālā ziņojuma par sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas stratēģiju 2006.-2008.gadam).

⁴ Adaptēts no Department of Justice, Equality and Law Reform NDP Gender Equality Unit, http://www.ndpgenderequality.ie/publications/publications_05.html, pēdējoreiz skatīts 14.12.2007.

Lai arī visiem attēlā redzamajiem dzīvniekiem tiek noteikts vienāds pārbaudījums, ir acīmredzami, ka to nespēs izpildīt visi. Kokā spēs uzrāpties kaķis, pērtiķis un putns. Pārējie dzīvnieki pārbaudījumu nekad nevarēs izpildīt, ja vien tiem netiks iedots kāds palīgīdzeklis, piemēram, trepes. Bet arī trepes nelīdzētu visiem dzīvniekiem, tādēļ būtu jādomā par cita veida atbalstu un palīdzību.

Līdzīga situācija bieži pastāv arī reālajā dzīvē. Šāds it kā godīgs pārbaudījums var būt došanās uz darbu, pasākumu, pārvietošanās ar sabiedrisko transportu, došanās uz darba interviju, vizīte pie ārsta, studijas mācību iestādē un citur. Vairākumam Latvijas iedzīvotāju šie uzdevumi nesagādātu grūtības, toties daži būtu neizpildāmi personai ar kustību traucējumiem, ja attiecīgajā iestādē iespējams iekļūt tikai, kāpjot pa trepēm. Citus „godīgus pārbaudījumus” nevarētu izpildīt vecāki, ja nav drošas vietas, kur atstāt pieskatīšanai mazuli. Gados vecāki cilvēki varbūt pat neuzzinās par viņiem ar likumu garantētajām tiesībām, jo nevar atļauties iegādāties avīzes vai neprot izmantot internetu.

iespēju vienlīdzība nozīmē arī fiziskās, informācijas un kultūras vides, mājokļu un transporta, sociālo un veselības pakalpojumu, izglītības un nodarbinātības pieejamības nodrošināšanu personām neatkarīgi no vecuma, dzimuma vai invaliditātes.

☞ Jāatceras, ka nereti visi trīs faktori – dzimums, invaliditāte un vecums – savstarpēji mijiedarbojas. No vienas puses, tas nozīmē, ka vairums personu ir pakļautas uzreiz vairākiem riskiem. No otras puses, ņemot vērā vienas grupas vajadzības un intereses, iespējams, ka projekts uzlabos arī kādas citas grupas stāvokli.

2. KAS IR VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS NEATKARĪGI NO DZIMUMA?

Dzimumu līdztiesība nozīmē nodrošināt abiem dzimumiem vienādas tiesības un iespējas, nevis uztvert vīriešus un sievietes kā vienādas būtnes. Tas nozīmē, ka visi vīrieši un sievietes var brīvi attīstīt un izmantot savas personiskās spējas un pieņemt lēmumus neatkarīgi no tādiem ierobežojumiem kā dzimumstereotipi vai novecojušas tradīcijas u.tml. Atbilstoši dzimumu līdztiesības principam, vīriešu un sieviešu ieguldījums sabiedrības attīstībā tiek atzīts par līdzvērtīgu, tiem tiek nodrošināta vienāda pieeja resursiem un to izmantošanas iespējas.

Dzimumu līdztiesības politikas mērķis nav panākt, lai zūd jebkādas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem, bet drīzāk, lai ikviens indivīds varētu pilnībā īstenot savu potenciālu, neatkarīgi no sabiedrībā valdošajiem uzskatiem un aizspriedumiem par rīcību, kas atbilst sievietei un vīrietim jeb dzimuma stereotipiem.

Dzimumu līdztiesības ieviešana pilnā apmērā nozīmē sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu dalību un pārstāvniecību ekonomikā, lēmumu pieņemšanā, kā arī sociālajā, kultūras un privātajā dzīvē. Tikai tā sievietēm un vīriešiem ir iespējams pilnībā realizēt savu potenciālu sabiedrībā. Tas nozīmē arī godīgu resursu sadali starp vīriešiem un sievietēm, varas un aprūpes pienākumu pārdali un uz dzimumu vērstas vardarbības novēršanu.

Dzimumu var izprast gan kā cilvēka nemainīgu bioloģisku pazīmi, gan kā no sabiedrības uzskatiem veidotu priekšstatu par to, kādi ir sieviešu vai vīriešu pienākumi, lomas un tiem atbilstoša nodarbošanās. Runājot par dzimumu līdztiesību, visbiežāk tiek runāts par „sociālo”, kas laika gaitā mainās, nevis bioloģisko dzimumu. Piemēram, ja pirms divsimt gadiem netika pieļauta doma, ka sievietes varētu iegūt izglītību vai veidot akadēmisku karjeru, tad šodien tas ir kļuvis par normu. Vai līdzīgi – ja kādreiz pastāvēja uzskats, ka vīrietis nav spējīgs parūpēties par mazu bērnu, tad šodien aizvien vairāk vīriešu jau kopš bērna dzimšanas brīža ir iesaistīti bērnu aprūpē un apzināti izvēlas vairāk laika pavadīt kopā ar bērniem.

Dzimumu līdztiesību nav iespējams panākt, risinot viena dzimuma problēmas pilnīgi šķirti no otra dzimuma problēmām, nedz arī no sabiedrības kopumā. Tādēļ dzimumu jautājumu iekļaušana kopējos procesos tiek izmantota nolūkā nodrošināt dzimumu jautājumu risināšanu visos līmeņos.

Lai izvērtētu, vai abiem dzimumiem būs vienlīdzīgas iespējas Jūsu projektā paredzētajās aktivitātēs, plānojot projektu, pirmais solis ir statistikas datu apzināšana un analizēšana Jūsu izvēlētajā jomā.

Piemēri plānošanai no dzimuma perspektīvas varētu būt šādi:

- *statistika liecina, ka meitenes brīvā laika pavadīšanai izvēlas aerobikas, mākslas vingrošanas nodarbības, savukārt zēni - hokeja spēlēšanu un cīņas mākslu. Tātad plānojot celt, piemēram, aktīvās atpūtas vai sporta centru jums ir jāparedz, ka to izmantot varēs gan meitenes, gan zēni, saskaņā ar savām interesēm.*
- *statistika liecina, ka vīrieši Latvijā strādā ilgākas stundas kā sievietes. Ja projekta iesniedzējs vēlas kādu pakalpojumu padarīt pieejamu arī vīriešiem, varētu būt nepieciešams izmainīt vai pagarināt jūsu iestādes vai uzņēmuma darba laiku ārpus laika perioda no 8:30 līdz 17:00.*

⁵ Adaptēts no Department of Justice, Equality and Law Reform NDP Gender Equality Unit, http://www.ndpgenderequality.ie/publications/publications_05.html, pēdējoreiz skatīts 14.12.2007.

- statistika liecina, ka ar personīgo vai darba autotransportu vairāk pārvietojas vīrieši, savukārt sievietes vairāk izmanto sabiedrisko transportu. Tātad, plānojot, piemēram, jauna ceļa seguma uzlikšanu apdzīvotās vietās, ir jāņem vērā ne tikai autotransporta lietotāju intereses, bet arī, piemēram, sabiedriskā transporta pieturvietu labiekārtošanu, tai skaitā paredzot augstās apmales, kas atvieglo iekāpšanu transportā ar bērnu ratiņiem.
- Latvijas iedzīvotāju kopskaitu veido puse vīriešu un puse sieviešu, tādēļ ikviens projekts un ar to saistītās aktivitātes tieši vai netieši skar ikvienu sabiedrības locekli. Ja projekta aktivitātes tiks skatītas dzimuma aspektā - abu dzimumu vajadzības, intereses un iespējas tiks ņemtas vērā visos projekta posmos -, tas pozitīvi ietekmēs visu sabiedrību. Tā, piemēram, projektējot jaunu tirdzniecības centru, autoostu vai citu sabiedriskās lietošanas ēku, ir jāparedz bērnu aprūpes istaba ne tikai sieviešu, bet arī vīriešu tualetēs, vai arī bērnu aprūpes istabas jāplāno ārpus tualetēm.

Dzimumu līdztiesības principa ievērošana nav abu dzimumu vienādošana. Drīzāk tas nozīmē atzīt faktu, ka dažādas sieviešu un vīriešu grupas atrodas atšķirīgās situācijās, tām ir atšķirīgas vajadzības, intereses un iespējas. Šīs atšķirības var ietekmēt visdažādāko jomu, piemēram, darba tirgus, sabiedrisko pakalpojumu, veselības aprūpes u.c. pieejamību. Tāpēc tās ir jāņem vērā projektu izstrādāšanā un īstenošanā.

☞ Vienlīdzīgu iespēju neatkarīgi no dzimuma nodrošināšanas mērķis nav izbeigt jebkādas atšķirības starp dzimumiem vai panākt to, ka visās jomās ir vienāds sieviešu un vīriešu skaits.

☞ Tai pat laikā personas dzimums nedrīkst būt par šķērslī tā iesaistei kādā nozarē, pieejai kādam pakalpojumam, vai iespējai izmantot visai sabiedrībai dotās tiesības.

3. KAS IR PERSONU AR INVALIDITĀTI VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS?

Personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju politikas mērķis ir panākt, ka cilvēku ar invaliditāti loma sabiedrības attīstībā tiek atzīta par līdzvērtīgu pārējo sabiedrības locekļu lomai, t.i., šīm personām ir vienlīdzīgas tiesības un vienlīdzīga atbildība, nodrošināta vienlīdzīga pieeja resursiem un to izmantošanas iespējām.

Personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju ievērošana ir veids, kā veicināt invalīdu integrāciju sabiedrībā – sniedzot atbalstu visaptverošas politikas īstenošanā, kas ņemtu vērā personu ar invaliditāti pilnvērtīgas pilsoniskas līdzdalības un neatkarīgas dzīves principus, veicinātu visu integrācijas šķēršļu, t.i., psiholoģisko, izglītības, ģimenes, kultūras, sociālo, profesionālo, finanšu un vides pieejamības šķēršļu, likvidēšanu.

Apmēram 5% līdz 10% (balstoties uz dažādiem informācijas avotiem) no Latvijas iedzīvotājiem ir personas ar invaliditāti, kas ik dienu nonāk situācijās, kad nevar īstenot savas tiesības un saskaras ar atšķirīgu attieksmi.

Personas ar funkcionālajiem traucējumiem⁶, t.sk. ar invaliditāti, ir gan sievietes, gan vīrieši, gados jauni un gados veci cilvēki. Atšķirīgas invaliditātes veidi - dzirdes, redzes, fiziskie traucējumi

⁶ Persona ar funkcionāliem traucējumiem ir gan invalīdi, kuriem ir noteikta invaliditāte, t.i., piešķirta invaliditātes grupa, kā arī personas, kurām ir kāds fiziska vai garīga rakstura traucējums, ko izraisījusi slimība, trauma vai iedzimts defekts un tas ierobežo personas spējas strādāt, aprūpēt sevi un apgrūrina personas iekļaušanos sabiedrībā.

vai garīga rakstura traucējumi, vienlaicīgi – invaliditātes smagums, kas ietekmē darbības, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā.

Vides pieejamība nozīmē to, ka cilvēki ar redzes, dzirdes un kustību traucējumiem, kā arī vecāka gadagājuma cilvēki, vecāki ar bērnu ratiņiem un ikviens sabiedrības loceklis varētu nokļūt tur, kur vēlās – izglītības iestādē, darba vietā, poliklīnikā, baznīcā, bibliotēkā, sporta centrā, veikalā, pie draugiem.

Piemēri plānošanai no invaliditātes perspektīvas varētu būt šādi:

- *personu ar invaliditāti ekonomiskā pasivitāte darba meklējumos ir 2 reizes augstāka nekā personām, kurām nav invaliditāte. Tas izskaidrojams ne tikai ar nepietiekamām arodiemaņām, bet arī ar nepilnvērtīgu integrāciju sabiedrībā un ar darba devēju nevēlēšanos pieņemt darbā personas ar invaliditāti. Ja projekta iesniedzējs plāno veicināt nodarbinātību, nepieciešams plānot specifiskas aktivitātes, kuras motivētu personu ar invaliditāti iesaistīšanu darba tirgū, paredzot, piemēram, atbilstošu piekļuvi darba vietai, veidojot invalīdu integrācijai draudzīgu darba vidi, paredzot piemērotu palīgaprīkojumu atsevišķās telpās, elastīgu darba laiku personām ar invaliditāti, kuru nokļūšanai līdz darbam nepieciešami pavadoni, kā arī piemērotas informācijas un komunikācijas tehnoloģijas⁸.*
- *standarta interneta portāli ir neaizsniedzami invalīdu auditorijai ar redzes traucējumiem un cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem, jo viņiem ir grūtības uztvert informāciju. Tāpēc ir nepieciešams pārdomāt ne tikai mājas lapā esošo tekstu ievietošanu „vieglajā valodā”⁹, bet arī par to, kā paaugstināt ekrāna kontrastu un palielināt ikonas un citus redzamos elementus, kā krāsu izvēle var uzlabot redzamību utt.* Ja projekta iesniedzējs vēlas veicināt sabiedrības saziņas un integrācijas attīstību,*

⁷ Attēli adaptēti no kompānijas ROL-automatik mājas lapas <http://www.rol-lift.eu> un Invalīdu un viņu draugu apvienības „APEIRONS” mājaslapas <http://www.apeirons.lv>

⁸ Invalīdu un viņu draugu apvienība Apeirons ir sagatavojusi informatīvu materiālu „Datoru pieejamības uzlabošana cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.” Tā ir pieejama minētās organizācijas mājas lapā <http://www.apeirons.lv/>.

⁹ Papildinformācija par “vieglo valodu” pieejama šādā interneta vietnē <http://www.vvagency.lv/>.

* skatīt 8.atsauci

tad nepieciešams plānot specifiskas aktivitātes internetā ievietotās informācijas piemērošanai personām ar invaliditāti pieejamā formātā.

- Pieejamas vides lietotājs ir ikviens sabiedrības loceklis, t.sk. cilvēki ar invaliditāti, vecāka gadagājuma cilvēki, cilvēki ar maziem bērniem – cilvēki, kuriem ir ērtāk izmantot pieejamas vides piedāvātos arhitektoniskos un būvniecības risinājumus, kas atvieglo iekļūšanu un pārvietošanos telpās.
- Tūrisma infrastruktūra, kas pielāgota cilvēkiem ar kustību, redzes un garīgās attīstības traucējumiem, var pozitīvi ietekmēt pārējās sabiedrības attieksmes maiņu. Turklāt augstāks tūrisma objektu labiekārtojuma līmenis mazina apmeklētāju radīto negatīvo ietekmi uz vidi, kas savukārt veicina īpaši aizsargājamo dabas teritoriju ilgtspējību.
- Lai arī būvnormatīvi nosaka vides pieejamības nepieciešamību būvēs, tomēr noteiktās pieejamības prasības bieži tiek ievērotas tikai formāli vai nav ievērotas nemaz. Plānojot projekta aktivitātes, ir jāņem vērā personu ar invaliditāti atšķirīgās vajadzības, lai patstāvīgi pārvietotos, veiktu ikdienas darbus un piedalītos sabiedriskajās norisēs. Piemēram,
 - ✓ personām ar kustību traucējumiem, lai pārvietotos telpās, nepieciešamas uzbrauktuves, lēzenas līmeņu maiņas, pacelāji, lifti, noteikts durvju ailu platums, pielāgotas tualetes telpas u.c.
 - ✓ personām ar redzes traucējumiem nepieciešami marķējumi uz trepēm, Braila raksts uz lifta pogām, skaņas informācija publiskajās ēkās u.c.
 - ✓ personām ar dzirdes traucējumiem nepieciešama vizuālā informācija ēkā (dažādi marķējumi u.tml.), kas palīdz personai orientēties telpā vai apbūvētajā vidē.
 - ✓ Lai nodrošinātu vides pieejamību, ir jābūt arī attiecīgam ēku un būvju labiekārtojumam, piebraucamajiem ceļiem, ietvēm, gājēju celiņiem un gājēju pārejām, īpaši attiecībā uz iespēju pārvietoties no viena augstuma līmeņa uz citu un iespēju orientēties apbūvētajā vidē.

☞ **Personām ar invaliditāti, lai kāda būtu viņu funkcionālā traucējuma izcelsme, raksturs un smaguma pakāpe, ir tādas pašas pamattiesības kā viņu tāda paša vecuma līdzpilsoņiem.**

☞ **Ikvienai sabiedriskai vietai ir jābūt pieejamai ikvienam sabiedrības loceklim.**

4. KAS IR VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS NEATKARĪGI NO VECUMA?

Aktīvā novecošanās nozīmē cilvēku pilnvērtīgu un aktīvu dzīvi tik ilgi, cik vien tas ir iespējams. Šis process ir saistīts ar tādām kategorijām kā fiziskās aktivitātes, intelektuālās un sociālās aktivitātes, profesionālās darbības, kā arī emocionālā un garīgā veselība.

Aktīvās novecošanās koncepcija ir vērsta uz vecāka gadagājuma cilvēku aktīvu dzīvi dažādās dzīves sfērās: privātajā, ģimenes, sociālajā un profesionālajā dzīvē. Īpaši tā attiecas uz vēlākajiem cilvēka dzīves posmiem.

Latvijā, līdzīgi kā visā Eiropā, sabiedrība kļūst aizvien vecāka. Sabiedrības novecošanās nozīmē, ka pieaug vecāka gadagājuma cilvēku skaits, t.i., palielinās iedzīvotāju vidējais mūža ilgums, līdz ar to palielinās vecāka gadagājuma cilvēku īpatsvars. Zemie dzimstības rādītāji Latvijā un darbaspēka pieaugoša emigrācija nozīmē, ka nākotnē samazināsies darbaspējīgo skaits.

Demogrāfiskās prognozes liek secināt, ka darbaspēka skaits saglabāsies stabils līdz 2010.gadam, taču nākamajās desmitgadēs strauji samazināsies 15-24 gadu vecu darbaspējīgo cilvēku skaits, toties pieaugs 45-64 gadu vecu cilvēku skaits. Tā rezultātā samazināsies atbalsts no darbaspējīgo puses, kas norāda uz to, ka gados vecākiem cilvēkiem ir nepieciešams iespējami ilgi saglabāt ekonomisko aktivitāti.

Ar katru gadu pakāpeniski palielinās vidējais vecums, kad iedzīvotāji pārtrauc ekonomisko aktivitāti, - 2005.gadā vīrieši – 61 gada vecumā un sievietes – 59 gados. Pēdējos gados Latvijā arī tiek veicināta iekļaujoša darba tirgus attīstība, tomēr vecāka gadagājuma cilvēku (55-64 gadi) iesaistīšana darba tirgū ir jāpalielina. To iespējams īstenot, veicinot pielāgotas nodarbinātības un mūžizglītības formas un veidus minētās vecuma grupas vajadzībām un interesēm.

Tomēr tādi šķēršļi kā svešvalodu zināšanu un modernās informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pielietošanas prasmju trūkums vai nepietiekamība, kā arī uzņēmējdarbības pamatprincipu nezināšana kavē iesaistīšanos mūžizglītībā un darba tirgū. Darba devēji darbinieku atlases procesā dod priekšroku jaunāka gadagājuma cilvēkiem¹⁰, ņemot vērā to izglītību, zināšanas un pieredzi, līdz ar to vecāka gadagājuma cilvēkiem, kuriem ir nepietiekošas zināšanas un prasmes, rodas grūtības iegūt darbu, līdz ar to arī ienākumus.

Ar aktīvu novecošanos saprot sociāli un individuāli izstrādātu pasākumu kopumu: nepārtraukta dalība darba tirgū; aktīvs ieguldījums ģimenes dzīvē, ieskaitot mājas darbus un apstākļus, kuri ļauj rūpēties par pārējiem ģimenes locekļiem; aktīva dalība sabiedriskajā dzīvē, ieskaitot arī brīvprātīgus darbus; aktīva atpūta caur vaļasprieku, sporta sacensībām, ceļojumiem un radošo darbību.

Aktīvā novecošanās ir veselības, dalības un drošības optimizācijas process, kurš ir vērstas uz gados vecāku cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanu. Vārds "aktīvs" attiecas uz iespēju turpināt piedalīties sociālajā, ekonomiskajā, kultūras, garīgajā un sabiedriskajā dzīvē. Tas nenozīmē tikai būt fiziski veselam un piedalīties darba tirgū.

Efektīvs līdzeklis aktīvas novecošanās veicināšanai ir, piemēram, atbilstoša finansiālā motivācija, laba veselība un drošības apstākļi darbā, elastīgas darba organizācijas formas, pastāvīgas apmācības iespējas, efektīvas aktivitāti veicinošas nostādnes darba vietā un darba kvalitātes uzlabošana; starptautiskas apmaiņas programmas, kuru mērķis ir veicināt vecāka gadagājuma darba ņēmēju nodarbinātību; veicināt to, ka gados vecākus vīriešus un sievietes kā brīvprātīgos aktīvi iesaista vispārīgas nozīmes darbu veikšanā; veicina vecāka gadagājuma cilvēku piekļuvi

¹⁰ Pētījums „Sociālās atstumtības aspektu analīze pirmspensijas vecuma iedzīvotāju veiksmīgai integrācijai darba tirgū”, <http://www.rms.lv/petijums/>.

darba tirgum, pasākumus, kas sekmē vecāka gadagājuma cilvēku starptautiskas apmaiņas programmu izveidošanu u.c. pasākumus.

Piemēri plānošanai no aktīvas novecošanās perspektīvas varētu būt šādi:

- *neskatoties uz to, ka pirmspensijas vecuma iedzīvotāju (55-64 gadi) līdzdalība darba tirgū turpina pieaugt, tomēr ik gadu palielinās pirmspensijas vecuma bezdarbnieku īpatsvars bezdarbnieku kopskaitā, īpašām atšķirībām pastāvot starp dzimumiem, kur sievietes šajā vecumā ir nodarbinātas tikai 48,7%, salīdzinot ar 59,5% vīriešu vidū. Projekta iesniegumā jāparedz aktivitātes, kas veicinātu gados vecāku cilvēku konkurētspējas paaugstināšanos, t.sk. darba tirgum atbilstošas izglītības, iemaņu un profesionālo prasmju apguvi.*
- *iedzīvotāju 15-64 gadu vecuma grupā nodarbinātības līmenis ir nepietiekošs Vidzemes un Latgales reģionos. Tas lielā mērā ir skaidrojams ar nepietiekami attīstīto infrastruktūru reģionos, kas kavē uzņēmējdarbības aktivitāšu attīstību, darba vietu trūkumu, kā arī darbaspēka prasmju un iemaņu neatbilstību ekonomikas prasībām. Projekta iesniegumā jāparedz aktivitātes, kas sekmē infrastruktūras attīstību reģionos.*
- *vecāka gadagājuma cilvēkiem, tostarp cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem un veselības problēmām, pieeja IKT var palīdzēt dzīvot un strādāt tādā vidē, kādā viņi vēlas, uzlabot dzīves kvalitāti un veicināt sociālo iekļaušanos, tāpēc projektā būtu svarīgi paredzēt aktivitātes, kas nodrošinātu piekļuvi IKT vecāka gadagājuma cilvēkiem;*
- *vecāka gada gājuma cilvēkiem nepieciešama specializēta informācija un padomi, lai atbalstītu aktīvu novecošanos: vairāk piepildīts brīvais laiks; brīvprātīgs darbs un pasākumi sevis uzturēšanai labā garīgā un fiziskā formā, tāpēc projektā būtu jāparedz karjeras attīstības iespējas un atbalsta sistēmas pakalpojumi šajā cilvēku dzīves posmā.*

☞ **Dzīves kvalitātes nodrošināšana ietver arī veselības un pakalpojumu pieejamību, iespēju dzīvot ilgu un veselīgu mūžu, līdzdalību valsts politiskajā dzīvē, kā arī jebkāda veida diskriminācijas izskaušanu.**

☞ **iedzīvotāju ilgāka palikšana darba tirgū mazina demogrāfisko slodzi, kā arī uzlabo gan valsts, gan indivīda ekonomisko situāciju.**

5. KĀ PROJEKTS NODROŠINĀS IEGULDĪJUMU VIENLĪDZĪGU IESPĒJU ĪSTENOŠANĀ?

Kāds būs projekts ar tiešu pozitīvu ietekmi uz VIENLĪDZĪGĀM IESPĒJĀM?

Projekta īstenošanai ir **tieša pozitīva ietekme** uz horizontālās prioritātes mērķu sasniegšanu, ja projekta ietvaros ir paredzētas specifiskas aktivitātes, kas tieši vērstas uz VIENLĪDZĪGU IESPĒJU horizontālās politikas mērķu sasniegšanu un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu neatkarīgi no dzimuma, vecuma un invaliditātes, t.i. vienlīdzīgu iespēju trīs pamatprincipu ievērošanu.

Piemērs:

Vai projektā ir paredzēta tieša vai netieša pozitīva ietekme uz horizontālo prioritāti „Vienlīdzīgas iespējas” (HP)

X tieša pozitīva ietekme netieša pozitīva ietekme neattiecas

Apraksts, kā projekts nodrošinās ieguldījumu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanā (ne vairāk kā 500 rakstu zīmes)

Projektam būs tieša pozitīva ietekme uz VIENLĪDZĪGU IESPĒJU horizontālo prioritāti, ja projekta aktivitātes ir tieši vērstas uz sociālās atstumtības riskam pakļautas iedzīvotāju grupas vai grupu situācijas uzlabošanu un nodrošina iespējas ikvienam sabiedrības loceklim saņemt vienlīdzīgus pakalpojumus, preces, palīdzību un informāciju neatkarīgi no dzimuma, invaliditātes veida, vecuma un citiem faktoriem. Projekta iesniegumā jāapraksta projektā plānotās aktivitātes, jāveic mērķa grupas izvērtējums, mērķa grupas vajadzību un problēmu apzināšana un jāsniedz apraksts, kā izvēlētas aktivitātes izvēlētas risinās mērķa grupas problēmas.

Piemēram:

- ✓ projekta iesniegumā ir sniegts mērķa grupas izvēles pamatojums un raksturojums dzimumu, invaliditātes un vecuma griezumā. Informācija ir detalizēta, sagatavota balstoties, piemēram, uz konsultācijām ar valsts, pašvaldību institūcijām vai nevalstiskajām organizācijām, kas pārstāv mērķa grupu intereses vai dažādiem pieejamiem statistikas datiem, pētījumiem u.c. datu avotiem, kas raksturo attiecīgās mērķa grupas situāciju;
- ✓ projektā tiek identificētas un ņemtas vērā izvēlētas mērķa grupas vajadzības un ierobežojumi un tiek norādīts, kā tiek plānota minētās mērķa grupas iesaiste projekta aktivitāšu īstenošanā;
- ✓ projekta aktivitātes ir vērstas uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, piemēram, invalīdiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem (55 – 64 gadi), personām pēc bērna kopšanas atvaļinājuma u.tml., vai „neizdevīgiem darbiniekiem”¹¹;
- ✓ projekta iesniegumā ir norādīts, kā projekta pasākumi savstarpēji mijiedarbojas un kā konkrētas projekta aktivitātes ir vērstas uz VIENLĪDZĪGU IESPĒJU politikas mērķu sasniegšanu;
- ✓ projekta ietvaros tiks nodrošinātas vienlīdzīgas piekļūšanas iespējas informācijai vai projekta aktivitāšu īstenošanas vietai dažādām sabiedrības grupām (piemēram, personām ar invaliditāti, vecāka gadagājuma cilvēkiem (55-64 gadi), personām ar bērniem) u.c.

Projektā, kurš ir vērsts uz **infrastrukturās attīstību**, ir jāparedz konkrēti pasākumi vai specifiskas aktivitātes vides pieejamības nodrošināšanā un jāievēro ne tikai LR būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu prasības, bet arī labās prakses piemēri attiecībā uz vides pieejamību personām ar funkcionāliem traucējumiem.

Piemērs:

Projekta ietekme uz horizontālo prioritāti VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS:

X tieša pozitīva ietekme netieša pozitīva ietekme neattiecas

¹¹ Komisijas Regulas (EK) Nr. 68/2001 definīcija par „neizdevīgiem darbiniekiem”:

- persona, kas jaunāka par 25 gadiem, kam iepriekš nav bijis pirmā regulāri apmaksātā darba,
- persona, kurai ir fizisko, garīgo vai psihisko traucējumu radīta ievērojama darba nespēja, bet kura tomēr spēj konkurēt darba tirgū,
- ikviens darbinieks migrants, kurš pārvietojas vai ir pārvietojies Kopienā, vai kļūst par Kopienas rezidentu, lai uzsāktu darbu, un kuram ir vajadzīga profesionālās un/vai valodas mācības,
- ikviena persona, kas vēlas atsākt darba dzīvi pēc vismaz trīs gadu pārtraukuma, un jo īpaši persona, kas pametusi darbu sakarā ar grūtībām, lai saskaņotu darba dzīvi un ģimenes dzīvi, pirmajos sešos mēnešos pēc pieņemšanas darbā,
- ikviena persona, kas vecāka par 45 gadiem un kas nav ieguvusi vidējo izglītību vai tai līdzvērtīgu izglītību,
- ikviena persona, kas ilgu laiku bijusi nenodarbināta, t.i., persona, kas bez darba bijusi 12 secīgus mēnešus, pirmajos sešos mēnešos pēc pieņemšanas darbā.

Lūdzam aprakstīt, kādas specifiskas aktivitātes ir paredzētas vides un informācijas pieejamības nodrošināšanai personām ar funkcionāliem traucējumiem.

Projektam būs tieša pozitīva ietekme un horizontālo prioritāti VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS, ja tajā ir paredzētas specifiskas aktivitātes vides un informācijas pieejamības uzlabošanai, īpaši personām ar funkcionāliem traucējumiem: paredzēti arhitektoniski un būvniecības risinājumi, kas atvieglo iekļūšanu un pārvietošanos telpās personām ar kustību, redzes un dzirdes traucējumiem. Ja projekts ir vērsts uz informāciju tehnoloģiju nodrošinājumu, jāparedz aktivitātes, kas nodrošina iespēju lietot datorus arī personām ar redzes traucējumiem.

Piemēram:

- ✓ personām ar kustību traucējumiem, lai pārvietotos telpās, nepieciešamas uzbrauktuves, lēzenas līmeņu maiņas, pacelāji, lifti, noteikts durvju aļļu platums, pielāgotas tualetes telpas, informācijas izvietojums telpā saskatāms personai riteņkrēslā u.c.
- ✓ personām ar redzes traucējumiem nepieciešami koši marķējumi uz trepēm, Braila raksts uz lifta pogām, skaņas informācija publiskajās ēkās, informatīvas plāksnes ar palielinātu šriftu u.c.
- ✓ personām ar dzirdes traucējumiem nepieciešama vizuālā informācija ēkā (dažādi marķējumi u.tml.), kas palīdz personai orientēties telpā vai apbūvētajā vidē u.c.
- ✓ lai nodrošinātu vides pieejamību, ir jābūt arī attiecīgam ēku un būvju labiekārtojuma, piebraucamajiem ceļiem, ietvēm, gājēju celiņiem un gājēju pārejām, īpaši attiecībā uz iespēju pārvietoties no viena augstuma līmeņa uz citu un iespēju orientēties apbūvētajā vidē;
- ✓ lai nodrošinātu datora lietošanas iespējas vājredzīgām vai neredzīgām personām, nepieciešami palielināti monitori, pielāgota programmatūra, piemēram, ZOOMTEXT ar runas funkciju, Braila displejs, Braila printeris u.c.

Projekts, kurā ir sniegta informācija un paredzētas aktivitātes atbilstoši iepriekšminētajam, saņems augstāko novērtējumu kritērijos par VIENLĪDZĪGU IESPĒJU horizontālās politikas īstenošanu.

☞ **Plašāku informāciju par specifiskām aktivitātēm vides pieejamības nodrošināšanai un labās prakses piemēriem meklējiet www.sf.lm.gov.lv sadaļā „Vienlīdzīgas iespējas”.**

Kāds būs projekts ar netiešu pozitīvu ietekmi uz VIENLĪDZĪGĀM IESPĒJĀM?

Iespējams, ka projekta īstenošanai ir **netieša pozitīva ietekme** uz horizontālās prioritātes mērķu sasniegšanu, kas nozīmē, ka aktivitātes ietvaros nav paredzētas specifiskas aktivitātes Vienlīdzīgu iespēju horizontālās prioritātes sekmēšanai un projekta aktivitātes nebūs tieši vērstas uz vienlīdzīgu iespēju principu nodrošināšanu, bet tā īstenošanas rezultātā tiks sekmētas vienlīdzīgas iespējas neatkarīgi no dzimuma, vecuma un invaliditātes.

Piemērs:

Vai projektā ir paredzēta tieša vai netieša pozitīva ietekme uz horizontālo prioritāti „Vienlīdzīgas iespējas” (HP)

tieša pozitīva ietekme **netieša pozitīva ietekme** neattiecas

Apraksts, kā projekts nodrošinās ieguldījumu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanā (ne vairāk kā 500 rakstu zīmes)

Projektam būs netieša pozitīva ietekme uz horizontālo prioritāti VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS, ja

tā aktivitātes nav tieši vērstas uz sociālās atstumtības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām un to problēmu risināšanu, bet rada vai var radīt labvēlīgus apstākļus sociālās atstumtības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām vai uzlabot to stāvokli. To iespējams panākt, attīstot ekonomiku īpaši atbalstāmajās teritorijās, īpaši teritorijās ar augstu bezdarba līmeni vai darba tirgus segregāciju atkarībā no dzimuma un vecuma, veicinot vispārēju infrastruktūras pilnveidošanu, kas veicina iedzīvotāju mobilitāti un vides pieejamību un līdzīgiem līdzekļiem. Iespējams, ka atsevišķas projekta aktivitātes paredz gūt labumu no projekta realizācijas personām ar funkcionāliem traucējumiem un tiek šīm personām tiek nodrošināta šāda iespēja.

Piemēram:

- ✓ nepieciešamības gadījumā tiks nodrošināts speciālais transports personām ar kustību traucējumiem nokļūšanai uz projekta realizācijas vietu;
- ✓ projekta īstenošanā un aktivitātēs tiks iesaistītas personas ar funkcionāliem traucējumiem;
- ✓ projekta administrēšanā tiks iesaistīts personāls, neatkarīgi no to vecuma, dzimuma un invaliditātes;
- ✓ iespēju robežās tiks nodrošināta skaitliski līdzvērtīga abu dzimumu pārstāvniecība projekta aktivitātēs iesaistīto dalībnieku vidū;
- ✓ projekta aktivitātes tiks īstenotas telpās, kas ir pielāgotas personām ar kustību traucējumiem;
- ✓ tiks veikts projekta ietekmes uz dzimumu novērtējums, piemēram, tiek analizēti minētajās nozarēs nodarbinātie sadalījumā pēc dzimuma, kā arī tiek prognozēts vai vienādā mērā sievietes un vīrieši būs šī atbalsta saņēmēji;
- ✓ projekta aktivitātes tiks plānotas mērķa grupai draudzīgā laikā, kad bērnu un citu personu aprūpi var uzņemt citi ģimenes locekļi, tādējādi nodrošinot sievietes un vīriešu vienlīdzīgu ieguvumu no projekta īstenošanas u.c.

Kāds būs projekts, kas neattiecas uz VIENLĪDZĪGU IESPĒJU īstenošanu?

Iespējams, Jūsu projekts **neattiecas** uz VIENLĪDZĪGU IESPĒJU horizontālo prioritāti, ja tas ir izteikti tehnisks, vērsts uz tehnoloģiju pilnveidošanu vai nomaņu, vai tml. Parasti šādi projekti nav saistīti ar ieguldījumiem cilvēkresursu kapacitātes paaugstināšanā vai infrastruktūras uzlabošanā.

Piemērs:

Vai projektā ir paredzēta tieša vai netieša pozitīva ietekme uz horizontālo prioritāti „Vienādas iespējas” (HP)

- tieša pozitīva ietekme netieša pozitīva ietekme **neattiecas**

Apraksts, kā projekts nodrošinās ieguldījumu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanā (ne vairāk kā 500 rakstu zīmes).

Projekts neattieksies uz VIENLĪDZĪGU IESPĒJU horizontālo prioritāti, ja tas neparedz infrastruktūras pilnveidošanu un nav saistīts ar cilvēkresursu attīstību. Projekta darbības nav vērstas uz VIENLĪDZĪGU IESPĒJU horizontālās politikas mērķu sasniegšanu un projekta aktivitātes neattiecas konkrēti uz vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu neatkarīgi no dzimuma, vecuma un invaliditātes, bet sekmē valsts attīstību kopumā.

Piemēram:

- ✓ projekta ietvaros plānots uzlabot politikas plānošanas, ieviešanas un politikas ietekmes novērtēšanas kvalitāti, nodrošinot lēmumu pieņemšanai nepieciešamo atbalsta

instrumentu attīstību;

- ✓ projektā paredzēts veicināt finanšu resursu pieejamību; attīstīt zinātnes komercializāciju;
- ✓ projekta ietvaros ir ielānota tehnoloģiju nomaiņa, energoefektivitātes paaugstināšana, jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde u.c.

Ja projekts neveicina VIENLĪDZĪGU IESPĒJU politikas mērķu un principa iedzīvināšanu, atsevišķos gadījumos tas ir pietiekams iemesls projekta iesnieguma noraidīšanai. Taču projekts var neattiekties uz VIENLĪDZĪGU IESPĒJU principa iedzīvināšanu, bet tad projekta iesniedzējam tas ir jāpamato projekta iesniegumā, ja to paredz projekta iesnieguma veidlapa.

6. KĀ PROJEKTĀ INTEGRĒT VIENLĪDZĪGU IESPĒJU PRINCIPUS UN VEICINĀT VIENLĪDZĪGU IESPĒJU HORIZONTĀLĀS POLITIKAS MĒRĶU SASNIEGŠANU?

To iespējams izdarīt, atbildot uz vienu vai vairākiem tālāk minētajiem jautājumiem. Iegūtās atbildes Jums pateiks priekšā, kam būtu jāparādās projekta aktivitātēs un to aprakstā, lai projekts veicinātu horizontālās politikas „Vienlīdzīgas iespējas” mērķu sasniegšanu.

- Vai projektā ir sniegts mērķa grupas sociālais portrets, t.sk. informācija dzimumu, vecuma griezumā?
- Vai projekta aktivitātes ir īpaši vērstas uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, piemēram, invalīdiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem (55 – 64 gadi), personām pēc bērna kopšanas atvaļinājuma u.tml., vai „neizdevīgiem darbiniekiem” Komisijas Regulas (2001.gada 12.janvāris) (EK) 68/2001 izpratnē?
- Vai projekta aktivitātes ir vērstas uz sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu - apzinātas sieviešu un vīriešu atšķirīgās vajadzības, t.sk. saistībā ar personas vecumu, intereses – un noteiktas aktivitātes situācijas uzlabošanai?
- Vai vīriešu un sieviešu ieguvums projekta īstenošanas rezultātā būs līdzvērtīgs (izņemot gadījumus, kad pasākumi vērsti uz viena dzimuma situācijas uzlabošanu)?
- Ja sievietes vai vīrieši nav pietiekami pārstāvēti konkrētajā jomā, vai viņi tiks identificēti un iekļauti kā īpaša mērķa grupa projekta aktivitāšu īstenošanā?
- Vai tiks nodrošinātas vienādas piekļūšanas iespējas informācijai vai projekta aktivitāšu īstenošanas vietai dažādām sabiedrības grupām (piemēram, personām ar invaliditāti, vecākiem cilvēkiem 55-64 gadiem, personām ar bērniem)?
- Vai projekta aktivitātes nodrošinās veco ļaužu līdzdalības iespējas darba tirgū palielināšanu?
- Vai projekta aktivitātes nodrošinās nodarbinātības formu pielāgošanu atbilstoši pirmspensijas un pensijas vecuma cilvēku spējām un vajadzībām (elastīgas darba organizācijas formas u.c.)?
- Vai projekta aktivitātes nodrošinās apmācības (pārkvalificēšanās) iespējas atbilstoši mainīgajiem ekonomiskajiem, sociālajiem un demogrāfiskajiem procesiem?
- Vai budžetā ir paredzēti papildus izdevumi, piemēram, saistīti ar nokļūšanu līdz aktivitāšu vietai, ja kādai no projekta mērķa grupām nav pieejams transports?

- Vai projekta iesniedzējs, izstrādājot projekta iesniegumu, ir konsultējies ar organizācijām, kas darbojas dzimumu līdztiesības, personu ar invaliditāti un vecāku cilvēku tiesību aizsardzības jomās?
- Vai sievietes un vīrieši līdzvērtīgi piedalās projekta lēmumu pieņemšanā?
- Vai pārraudzības un izvērtēšanas stratēģija paredz abu dzimumu personu iesaistīšanos projekta aktivitātēs?
- Vai projektā ir paredzētas aktivitātes, kas uzlabos vides pieejamību invalīdiem (personām ar kustību, redzes, dzirdes traucējumiem)?
- Vai projektu aktivitāšu ietvaros izstrādātos plānošanas dokumentus, piemēram, pašvaldības attīstības plānu, ir plānots uzrakstīt vieglā, personām ar invaliditāti saprotamā veidā?
- Vai notiek sadarbība starp pašvaldību un pašvaldības teritorijā esošajām NVO, kas aizstāv sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu intereses?
- Vai tiek/tiks veikta kontrole par būvniecības standartu personām ar invaliditāti pielāgotas vides īstenošanu?
- Vai projekta aktivitātes nepastiprinās darba tirgus segregāciju pēc dzimuma un vecuma? (piemēram, vai sievietes netiks pārkvalificētas par šuvējām vai pārdevējām, bet vīrieši par celtniekiem vai autobusa šoferiem; vai turpināsies tikai jaunu cilvēku pieņemšana darbā jeb tiks radītas nodarbinātības un apmācības iespējas arī vecāka gadagājuma cilvēkiem).
- Vai projekts parāda, kāda būs tā ietekme un kāpēc tas ir svarīgs VIENLĪDZĪGU IESPĒJU prioritātes īstenošanā?

7. KUR MEKLĒT VAIRĀK INFORMĀCIJAS PAR VIENLĪDZĪGU IESPĒJU HORIZONTĀLO POLITIKU?

Informāciju par specifiskām aktivitātēm infrastruktūras pieejamības uzlabošanai personām ar funkcionāliem traucējumiem, labās prakses piemēriem par vides pieejamību un informāciju saistībā ar dzimumu līdztiesības politiku Latvijā (mērķi, aktuālākās jomas, risinājumi, piemēri) meklējiet Labklājības ministrijas mājas lapā:

[http://sf.lm.gov.lv_sadaļa_„VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS”](http://sf.lm.gov.lv_sadaļa_„VIENLĪDZĪGAS_IESPĒJAS”)

[http://www.lm.gov.lv_sadaļa_„SOCIĀLĀ IEKĻAUŠANA”](http://www.lm.gov.lv_sadaļa_„SOCIĀLĀ_IEKĻAUŠANA”)

[http://www.lm.gov.lv_sadaļa_„DZIMUMU LĪDZTIESĪBA”](http://www.lm.gov.lv_sadaļa_„DZIMUMU_LĪDZTIESĪBA”)

Sociālās iekļaušanas politikas departamenta
direktore

S.Baltiņa

I.Vilcāne 67021692
Inese.Vilcane@lm.gov.lv
4395, 08-I/3382
Vadlīnijas_iesniedzējiem_3.03.2008.